

УДК 070:304:(477)

ВИСВІТЛЕННЯ ПОНЯТТЯ ФРЕЙМУ ЯК ЗАСОБУ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТА МАНІПУЛЮВАННЯ В НАВЧАЛЬНИХ КУРСАХ МЕДІАГРАМОТНОСТІ

Харитоненко О.І.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Узагальнено і описано підходи до розуміння поняття фрейму. Проаналізовано особливості застосування фреймів. Визначено й продемонстровано на прикладах можливості викладання теоретичних аспектів фреймінгу в межах курсів медіаграмотності. Стаття призначена для фахівців, залучених до процесу впровадження медіаосвіти в навчальний процес.

Ключові слова: фрейм, фреймінг, фреймування, фрейм-аналіз («рамковий аналіз»), інтерпретація, маніпулювання.

Постановка проблеми. Поняття фрейму і фреймінгу виникли в соціології в 70-х роках минулого століття. З тих пір вони є предметом вивчення в межах різних галузей знань, в тому числі соціальних комунікацій. Журналістика стала благодатним ґрунтом для дослідження цих явищ, оскільки тут фрейми одночасно є елементами архітекτονіки, маркерами інтерпретації змісту повідомлення, засобами поетики, впливу й маніпулювання. Значною мірою саме через значний їхній маніпулятивний потенціал протягом останніх років зацікавлення як науковців, так і журналістів-практиків питаннями фреймінгу посилюється.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні уявлення про природу й різновиди фреймів як стереотипних шаблонів, які допомагають структурувати все розмаїття знань і уявлень про дійсність, базуються на фундамен-

тальних працях канадського соціолога, нащадка українських емігрантів Ірвінга Гофмана «Аналіз фреймів: Есе про організацію повсякденного досвіду» (1974), американського дослідника в галузі штучного інтелекту Марвіна Мінського «Фрейми для представлення знань» (1979), американських лінгвістів Джорджа Лакоффа «Метафори, якими ми живемо» (1980) і Чарлза Філлмора «Фрейми і семантика розуміння» (1988).

Протягом останніх років в Україні проблеми фреймінгу досліджували О. Барбанюк (функціонування фреймів у художній літературі), С. Бронікова «Рефреймінг як засіб впливу: когнітивна сутність», 2007), В. Василькова («Фреймирование в политической деятельности: от Майдана к Евромайдану», 2015), В. Карпиленко («Поняття фрейму та фреймінгу в текстах новин українських ЗМІ», 2012), С. Козак («Релевантність теорії фреймів у сучасній лінгвіс-

тиці», 2007), О. Коляденко («Термін фрейм у лінгвістиці», 2013), М. Комова («Фреймінг як технологія масового інформаційного впливу», 2017), С. Лазарев («Формування фрейму “ресурсного поля”»), Г. Почепцов (у посібнику «Інформаційна політика», 2008; у главі «Маніпуляції в медіа» колективного підручника «Медіаосвіта та медіаграмотність», 2012; статті «Когнітивні підходи до аналізу інформаційного простору», 2012), А. Скрипнікова («Фреймирование и рефреймирование в масс-медиа», 1988).

У фокусі уваги науковців визначення й класифікація фреймів; опис їхньої структури; кореляція з такими поняттями, як концепт, семантичне поле, метафора, пізнання, рецепція, інтерпретація, маніпуляція, нейролінгвістичне програмування, методика фрейм-аналізу («рамкового аналізу») публікацій.

Потрібно відзначити, що праці, присвячені висвітленню ролі фреймів у журналістиці, акцентують увагу переважно на можливостях інтерпретації фактів за допомогою фреймів: «накладаючи» різні фрейми на подію, журналіст робить одні аспекти більш помітними, інші ж «виводить в тінь». Трансформації ж самих фреймів або ж створення нових, а також участь мас-медіа в подібних процесах поки що не досліджені.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Визначення фрейму, запропоновані в межах різних наукових дискурсів, пов'язують це поняття з великою кількістю проблем у царинах соціології, психології, лінгвістики, літературознавства, соціальних комунікацій, а також із значним масивом методів і методик дослідження цього явища. Відповідно, це ускладнює процеси розуміння природи, функцій, видів, особливостей використання фреймів і стримує можливості навчання ефективного й доречного їх застосування. Чітка класифікація і узагальнення найтипівіших засобів роботи з фреймами, пояснення суто практичних завдань, які можуть при цьому виконуватися, наявність конкретних прикладів фреймування – це ті кроки, які потрібні для «адаптування» наявної на сьогодні теорії фреймів до можливостей сприймання її студентами в процесі навчання медіаграмотності.

Мета статті. Головною метою роботи є актуалізація концепції фреймів І. Гофмана, демонстрація найдієвіших прийомів впливу на маси за допомогою фреймування, опис одного з можливих підходів до навчання фреймінгу в межах сучасних медіаосвітніх програм для вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. В «Аналізі фреймів: Есе про організацію повсякденного досвіду» [1] І. Гофман запропонував цілісну, обґрунтовану концепцію. У більшості досліджень сьогодні є посилення на цю книгу, однак висновки науковця висвітлюються вибірково. Натомість ми переконані: попри те, що спостереження І. Гофмана майже півстоліття тому і не мали на меті демонстрацію саме процесів маніпулювання свідомістю мас, більшість висновків актуальні до сьогодні і допомагають розкрити механізми деструктивних впливів, пов'язаних із пропагандою і маніпуляціями.

Дослідник розглядає фрейм («рамки») в індивідуальному і колективному досвіді як інструмент структурування реальності. Усі явища і процеси життя розкладаються на ситуації, що мають сталі, визнані всіма характеристики. **Структура фрейму** передбачає наявність 1) «дужок», тобто

зовнішніх та внутрішніх просторово-часових обмежень (підняття і опущення завіси в театрі на початку і в кінці вистави задають часові рамки фрейму, антракти – визначені переривання фрейму всередині дійства, сцена і зал – просторові координати); 2) ролей, які беруть на себе люди в межах заданої ситуації – «рольових формул особистостей» (зокрема, в школі, казино, церкві, на засіданнях люди поводять себе так, як «належить», тобто виконують певну роль – учня, гравця, прихожанина, керівника установи чи підлеглого); 3) «незв'язностей», нерелевантних, не пов'язаних напряму із фреймом деталей, які не мають значення для його ідентифікації (для гравців у шахи, безперечно, важливо, у що вони грають, але в межах фрейму прибиральниці закладу, де відбуваються змагання, вид гри несуттєвий); 4) індивідуальності, яка завжди проглядає за ролі (мовлення і міміка актора завжди впізнавані, яку б роль він не виконував).

Найважливішими функціями фреймів науковець вважав: 1) упорядкування світу навколо; 2) ідентифікацію поточних подій і усвідомлення їхнього значення; 3) адаптування в межах нового досвіду за допомогою інтерпретації та трансформації старих «схем»; 4) фабрикацію, або обман.

Упорядкування реальності за допомогою фреймів забезпечує комфорт існування. Неможливість співвіднести подію або факт із наявними в досвіді матрицями, випадіння з прийнятого фрейму, накладання різних фреймів завжди викликає відчуття тривоги, незадоволення, ніяковості. Прикладами можуть бути реакції людей на трюки і фокуси, помилки й падіння, випадковості, коли щось іде не за планом, незручності в двозначних ситуаціях. Крім того, кожна людина обтяжена «комплексом незвичного»: щойно ми стикаємося з тим, що не має розумного пояснення (наприклад, повідомлення про НЛО), ми починаємо це пояснення шукати [1, с. 89].

Людина народжується в уже впорядкованому світі, поділеному фрейми – первинні, сталі, «продиктовані дійсністю», і вторинні, сформовані в результаті трансформацій первинних (сюди відносимо все, що стосується вимислу, зокрема, мистецтво; ігри і спортивні змагання; церемоніали і ритуали; технічні перекодування – презентації, інсценування, виставки, моделювання, тренування). Однак процес фреймування реальності не зупиняється ніколи: під впливом об'єктивних факторів створюються нові й нові фрейми.

Ідентифікація проявляється, коли ми, наприклад, розрізняємо «змах рукою як сигнал для таксиста від дружнього привітання» [1, с. 98]. Потік подій ми розчленовуємо на систему фреймів. Похибки тут можливі в ситуаціях недосвідченості, хвороби чи зіткнення різних культурних парадигм. Помилитися, відповідно, легко дитині, іноземцеві, людині з певними психічними відхиленнями.

Інтерпретація потрібна в процесах пізнання, «когнітивного осмислення того, що відбулося»: «Вочевидь, – зазначає І. Гофман, – одна й та сама подія, яку ми спостерігаємо, у різних випадках має різний зміст. Людину, яка з'їдає все, що в неї було на тарілці, можуть оцінити як голодну, ввічливу, ненажерливу або ошадливу. Здебільшого контекст ситуації виключає неадекватні інтерпретації і дає її правильне розуміння» [1, с. 544].

Маніпулятивна інтерпретація в термінології І. Гофмана – це активація хибних фреймів для пояснення події з метою формування негативного досвіду. Будь-яка інтерпретація ризикована з погляду точності оцінювання ситуації: завжди можна не врахувати якихось важливих обставин або ж висловитися двозначно (саме мовлення часто продукує непорозуміння). Однак у цих випадках автор намагається унеможливити хибні трактування і прикладає до цього зусилля. Маніпулятиви ж від початку містять обман.

Несвідомі маніпуляції зумовлені переважно такими чинниками: 1) брак інформації щодо події (типово для інтерпретації нетипових ситуацій або віддалених у часі історичних подій); 2) єдине й непевне джерело інформації; 3) втрати при трансляції та представленні. Звертаючись до досвіду мас-медіа, І. Гофман доводить, що журналісти, власне, приречені на тотальне маніпулювання, адже самі процеси редагування, зйомки, монтажу пов'язані з відбором, композиванням, коментуванням, апріорі деформують повідомлення, створюючи до того ж ілюзію достовірності.

Свідомі маніпулятиви, на думку І. Гофмана, реалізуються за допомогою таких засобів: 1) допоміжні «дизайни» (супровідні дані), за допомогою яких досягають викривлення факту (створення «незалежних свідчень», демонстрація «багато-значних подробиць», поширення видуманих свідчень, використання для доведення фальшивих джерел, документів); 2) швидкі перемикання між фреймами за принципом «добрий» і «поганий» слідчі; 3) обманні ходи (відволікання уваги, маскування незвичного звичним, ігнорування основного і посилення другорядного, нанизання обманів за типом «скринька в скриньці»); 4) пошук фальшивих зв'язків (сьогоднішньою мовою – конспірологія); 5) несподіваний поворот теми; 6) переакцентування уваги на зовнішні атрибути (вигляд людини, жести, прояви почуттів); 7) повідомлення в туманній, завуальованій формі з можливістю подальшого перетлумачення своїх слів; 8) експлуатація здатності людини втягуватися у нав'язаний їй фрейм (наприклад, популяризація публічних суперечок про справжні сенси політичних подій); 9) мовленнєві характеристики акторів фрейму і мовленнєві засоби впливу; 10) «пастки в структурі фрейму» – власне, алогічні прив'язки в мовленні одного фрейму до іншого. Приклад, який став уже класичним прекрасно демонструє цей прийом: чоловік, який ніколи не бив свою дружину і якого запитують «Чи припинили ви бити свою дружину?» автоматично потрапляє в пастку. Нав'язана реальність виходить за межі звичних відповідей «так» і «ні», а будь-яка інша реакція не сприймається серйозно.

Фабрикування самих фреймів має на меті створення неправильного, викривленого сприйняття дійсності. Це якраз той момент, який майже не привертає увагу сучасних дослідників: І. Гофман стверджує, що ефективно маніпулювати можна не лише шляхом інтерпретації, нав'язуючи певні фрейми для тлумачення ситуації; не менш дієвим засобом впливів як на людину, так і на маси є робота з самими фреймами. Постійний рефреймінг, здійснюваний людьми, впливає не тільки на сприйняття фактів дійсності, а й на самі фрейми. До методів рефреймінгу віднесені: 1) фабрикація

самих фреймів («йдеться про візонерство, візити гуманодів, астрологічні прогнози... Фабрикується не просто діяльність, але й сама можливість діяльності такого роду. Оскільки ці можливості базуються на втручанні потойбічних сил, в принципі не сумісних з системою наших емпіричних знань... можна стверджувати, що в цьому випадку йдеться про фабрикацію самих систем фреймів» [1, с. 264]); 2) реструктуризація фрейму (зміни його часово-просторових координат, системи ролей, рольової формули основного персонажа; 3) дискредитація, саботаж, провокування, переривання фрейму та інші форми ексцентричної нетипової поведінки актора всередині фрейму; 4) фабрикація налаштувань фрейму, «шахрайство під прикриттям» – пояснення нового фрейму спантеленим спостерігачам. Вони рідко бувають переконливими, але це вже не має значення, оскільки самим фактом надання таких пояснень шахрай легалізує обман. І. Гофман наводить приклад, коли заборонені еротичні шоу маскувалися під майстер-класи з кінорежисури; 5) фабрикація фабрикації – створення ланцюжка оманливих фреймів, коли один обман прикривається іншим.

І. Гофман розрізняє фабрикації, які робляться з позитивними намірами (розіграші для веселощів чи для того, щоб когось провчити; навчальний обман; «життєві перевірки» на вірність чи правдивість; «патерналістські конструкції», де обман виступає як прояв турботи), і фабрикації, які формують негативний досвід (порушення закону, застрашування, лжесвідчення, дискредитація тощо). Науковець підкреслював, що другий негативний тип фабрикування був взятий на озброєння під час Другої світової війни і після неї для ведення «психологічних операцій» [1, с. 530].

Продемонструємо тепер на прикладах, як здійснюється робота з фреймами з метою впливу на свідомість людей. Для більшої наочності візьмемо один фрейм – весілля. Зауважимо, що сам ритуал весілля, різний в усіх народів, змінювався неодноразово під впливом зовнішніх чинників. Попри це структура фрейму в уявленні більшості рецепієнтів залишається сталою: часово-просторові координати (від підготовки до весільної подорожі), система ролей (наречені, батьки, свідки, гості, реєстратори), сценарії з безліччю релевантних і нерелевантних деталей (приїзд, вінчання, вітання, святкування тощо), ситуації, в яких проявляється індивідуальність (радість, сльози, подив, захоплення, байдужість тощо).

Спочатку розглянемо лише *випадки фабрикації самого фрейму*. Зауважимо, що засоби масової інформації, як і засоби маскульту відіграють тут роль посередників впливу.

Найтиповішим є прийом *реструктурування фрейму*. Зауважимо, що переосмислення часово-просторових координат, ролей і функцій може відбуватися як приховано, непомітно для об'єкту впливу, так і явно, нарочито.

Один із дуже показових прикладів завуальованого рефреймінгу знаходимо в документальному серіалі «Хроніка надій та ілюзій. Дзеркало історії» студії «Телекон» (2003). Серія «Весілля» засвідчує: з кінця 50-х років влада в СРСР звернула увагу на те, що в народі ще живе ностальгія за обрядом вінчання; щоб уникнути наростання невдоволення, впровадили ритуали, які «калькували»

форму попередників, однак пропонували абсолютно нові змісти. Оздоблення палаців одруження не поступалося церковному, вбрання реєстраторів нагадувало ризи священників. Були і свічки, і «ікони» – портрети вождів. Невдоволення людей «заколисали» зовні подібними атрибутами.

Явне переосмислення – контроверсійне «вживляння» нового в традиційний фрейм – має зазвичай протилежну мету. Воно націлене на обман не шляхом заспокоєння, примирення, а навпаки, провокує до сплеску емоцій, скандалу, конфлікту. ЗМІ розважальної спрямованості дають безліч прикладів епатажних весіль котів і собак, церемоній у стилі фільмів жахів чи популярних комп'ютерних ігор, реаліті-шоу типу «Одруження наосліп». Ефект від такого рефреймінгу може бути використаний по-різному – щоб відволікти, розважити, загострити якісь протиріччя, перевірити суспільство на лояльність, популяризувати якусь ідеологію тощо.

В обох зазначених випадках ми мали справу зі своєрідними переналаштуваннями одного фрейму. Ще одним варіантом реструктурування є накладання абсолютно різних, часто – навіть протилежних за конотаціями фреймів. Загальновідомо, що в різних народів побутують традиції використання весільної атрибутики в поховальних обрядах, метафори бою як весільного святкування. Природно, подібні «зрощення» експлуатуються і в масовій культурі й неодмінно при цьому привертають увагу ЗМІ. У мережах поширюються відео типу «Бій без правил на весіллі у Чернівцях» (фрейм показового бою використаний як розвага для гостей). Неодмінно резонансними стають повідомлення про весілля на війні: «У київському військовому шпиталі відгуляли весілля» (<https://tsn.ua>, 2014), «Весілля на війні: боєць з Галичини одружився у зоні АТО» (<http://versii.if.ua>, 2016), «У 24 мехбригаді відгуляли фронтове весілля» (<http://www.5.ua>, 2017).

Дискредитація фрейму здійснюється зазвичай шляхом підміни, заміщення з очевидною невідповідністю нової моделі тій, яку замінюють. Мета – створення напруги, розгубленості, шокування. Пригадаймо фільм «Наречена-втікачка». «Рольова формула особистості» багаторазово була порушена головною героїнею, яка постійно втікала від різних наречених у день весілля. Власне, нею створювався новий фрейм, сутність якого для більшості людей була незрозумілою. Аналогами можуть бути і ситуації переривання весілля через невідомі раніше факти, арешт одного з наречених тощо – загалом, улюблені мотиви як класичної, так і масової літератури.

Нетипова поведінка в межах дуже узвичаєних обставин спантеличує. У цьому ми переконалися на початку 2014 року: всі чітко знали, що озброєні люди в Криму, які не належать до МВС і ЗСУ України, – це агресор, а сам факт їхньої присутності на території нашої держави – «загарбання». Однак протягом тривалого часу з дитячою безпосередністю слухали казки про «зелених чоловічків» і «зв'ичливих людей». Ми просто не здатні були повірити в очевидність підміни і не усвідомлювали своєї приреченості до втрати частини території. До речі, в останньому випадку було використано ще й метод *фабрикації налаштування фрейму*. Реальний злочин спрово-

джувався поясненнями, які нагадували маячню, але імітували законність.

Фабрикація самих фреймів – улюблений прийом у сценарній роботі розважальних медіа: «Чому замість весілля дівчина потрапила на бал мерців?» (програма «Містичні історії» з Павлом Костіциним на СТБ), «Наймістичніший проєкт країни у неділю буде шукати та знайде шлюбного афериста в день його весілля на черговій жертві...» («Битва екстрасенсів», СТБ).

Тепер розглянемо *фреймування*, яке використовується не для зміни самих фреймів, а як засіб *інтерпретації чи маніпуляції під час повідомлення тих чи інших фактів*. Тут, на наш погляд, варто розрізнити прийоми роботи з самими текстовими матеріалами і засоби їх представлення.

У межах тексту зазвичай застосовують: 1) вибір кута подачі й жанру; 2) засоби композиції та структурування оповіді; 3) введення вставних оповідей, які дозволяють провести паралелі або акцентувати протиставлення в межах різних фреймів; 4) потенціал слововживання і синтаксису (використання емотивної лексики і конструкцій мовлення, незрозумілих слів, індивідуальних мовленнєвих характеристик персонажу).

Вибір кута подачі. Візьмемо для прикладу факт королівського весілля Меган Маркл і принца Гаррі, яке відбулося 19 травня 2018 року, й поглянемо, як ця подія висвітлювалася в ЗМІ. Щоразу обирався специфічний кут подачі, факт церемонії одруження інтерпретувався з погляду абсолютно різних фреймів. Українські медіа робили акценти на такому: «Детально розглядаємо *сукню* Меган» (BBC News Україна), «Подарунок принца Гаррі – каблучка матері Гаррі, *принцеси Діани* – розтопив серця мільйонів» (<https://znaj.ua>), «*Скільки витратила і заробила* на королівському весіллі Велика Британія» (<https://tsn.ua>), *трансформація традиційного церемоніалу* – використання евангельського хору (<https://zik.ua>); «Меган Маркл *упіймали на лайці*» (<https://maximum.fm>); «Принц Гаррі і Меган Маркл визначилися з місцем *весільної подорожі*» (<https://vogue.ua>). Увагу відстороненого читача і глядача до події з-за кордону, як бачимо, привертала за допомогою сенсаційних подробиць і завжди резонансних у межах весільного ритуалу фактів. Закордонні медіа, розуміючи «включеність» своєї аудиторії в процес, акцентували ще й на дуже прагматичних речах, таких як перебіг подій, детальний сценарій, погода в день весілля тощо: «Prince Harry and Meghan Markle marry: how the royal wedding unfolded» (<https://www.theguardian.com>); «Royal wedding: Prince Harry and Meghan Markle set for dry and warm» (<https://news.sky.com>).

Вибір жанру – не менш дієвий засіб інтерпретації. І. Гофман називав проведення репетиції мюзиклу яскравим прикладом багатощарового фрейму, оскільки в ньому поєднано перетворення історії з життя на роман, роману на п'єсу, п'єси на мюзикл [1, с. 136]. Кожен із жанрів журналістики здатен по-своєму фреймувати і розглянуту вище тему весілля Гаррі й Меган: інтерв'ю продемонструє характер взаємин пари (що б вони не розповідали, реципієнт буде «зчитувати» почуття), репортаж розкриє послідовність подій і атмосферу свята, стаття введе в курс британських традицій тощо.

Засоби композиції. А. Скрипнікова в статті «Фреймування і рефреймування в мас-медіа» наводить цілу серію прикладів, коли маніпулятивний зачин (вступ) вводить у свідомість читача абсолютно хибний фрейм і таким чином зміщує акценти повідомлення: «Близ Медео лавиною накрило групу туристів – по такому сценарію в алматинських горах пройшли учения служб ЧС» [7, с. 1235, 1236]. Початок, позначений фреймами «катастрофи», привертає увагу читача. Потім відбувається перемикання на потрібний фрейм, однак його сприйняття все одно вже не буде адекватним, оскільки марковане як скандальне. У межах фрейму весілля подібне фреймування могло мати такий вигляд: «Весілля зірвано... На щастя, ці побоювання наречених виявилися марними». Такий самий прийом часто використовується з лідами і анонсами в інтернет-виданнях.

Фреймування в межах структури оповіді. Цей засіб нечасто є предметом уваги в журналістиці. Однак аналіз наративу завжди надзвичайно корисний для демонстрації прийомів маніпулювання. Наприклад, розглянемо фразу: «Те, що молодята змушені були виконати всі архаїчні й дивакуваті весільні обряди, ніяк не вплинуло на загальну атмосферу свята». Як і в попередньому випадку, бачимо зіткнення двох фреймів: «примус до дії» і «свято». Зазвичай оповідь структурується таким чином, що читач здатен відмежувати інформацію про об'єктивний перебіг подій від оціночних суджень, які надаються персонажами чи автором. У наведеному прикладі це правило порушено: по-перше, автор втрутився в межі фрейму, по-друге, об'єднав факти й оцінки. У результаті читач навряд чи зрозуміє остаточно, хто саме вважає весілля застарілою традицією – автор чи самі молодята; маємо ми справу з самовпевненим автором, який свої особисті переконання вважає загальноприйнятими, чи з нареченими, яких змусили дотримуватися традицій.

Вставні оповіді. Прийом введення в повідомлення історії, яка, на перший погляд, сумнівно дотична до основної теми, але здатна забезпечити потрібний поворот в інтерпретації або потрібні налаштування в сприйманні, використовується доволі широко – від художньої літератури до реклами. Погляньмо, що відбувається, коли новина про весілля принца Гаррі доповнюється таким відступом: «Нагадаємо, відома співачка з Прикарпаття повідомила дату шлюбу. Міка Ньютон...

зізналася, що виходить заміж...» (westnews.com.ua). Природно, таке відхилення від теми миттєво «перереформатує» фрейм «грандіозна, очікувана подія» на фрейм «банальна світська хроніка».

До засобів фреймування в межах презентації повідомлення відносимо 1) номінацію в межах заголовкового комплексу (вибір заголовка, рубрики, добірки, візиту, ліду, анонсу, виділених цитат – класичні архітектонічні прийоми інтерпретації повідомлення); 2) розташування в номері чи в сітці мовлення (на початку чи в кінці, у межах «горища» чи «підвалу», в прайм-тайм чи ні тощо); 3) взаємодія текстових, візуальних і аудіо-компонентів (ілюстрування, інтонування) шляхом їхнього взаємного доповнення чи, навпаки, протиставлення (наприклад, позитивно марковані висловлювання доповнюються картинкою, яка виставляє персонаж у неприглядному ракурсі, або проговорюються швидко і невиразно, ніби мимохіть).

Висновки і пропозиції. Оскільки викладання теорії фреймів у межах курсів із медіаграмотності передбачає, перш за все, акцентування уваги на засобах інтерпретування інформації та маніпулювання, доцільно привертати увагу студентів до прийомів рефреймінгу, які стосуються як можливостей різноаспектного тлумачення повідомлення за допомогою накладання різних фреймів, так і технологій зміни самих фреймів, що, власне, вичерпно пояснено в межах концепції І. Гофмана. Для опанування матеріалу можна пропонувати виконати такі завдання: 1) описати відомі з історичних джерел або з власного досвіду трансформації в структурі таких фреймів, як «навчання в школі», «відвідування бібліотеки», «ярмарок», «подорож», «похід в гори», «теленювни» тощо; 2) здійснити фрейм-аналіз двох публікацій на одну тему в двох різних виданнях; 3) створити два варіанти фреймування однієї новини за допомогою заголовка, рубрики, добірки, анонсу; 4) описати можливі варіанти інтерпретації («кути подачі») класичних, відтворюваних щороку в межах календарного циклу «сезонних» тем, пов'язаних із святами, погодними умовами, хворобами, комунальними проблемами тощо; охарактеризувати взаємодію фреймів, що накладаються; 5) спрогнозувати можливості розкриття певної теми в двох різних жанрах; 6) порівняти засоби фреймування в фото- чи відеорепортажах на одну тему в різних ЗМІ.

Список літератури:

1. Гофман И. Аналіз фреймов: Ессе об організації повсякденного опыта / Пер. с англ. Р.Е. Бумагина, Ю.А. Данилова, А.Д. Ковалева, О.А. Оберемко под ред Г.С. Батыгина и Л.А. Козловой. – М.: Институт социологии РАН; ФОМ, 2003. – 752 с.
2. Карпиленко В.А. Поняття фрейму та фреймінгу в текстах новин українських ЗМІ / В.А. Карпиленко // Наукові записки Інституту журналістики. – Том. 46. – 2012. – Січень-березень. – С. 105-109.
3. Комова М. Фреймінг як технологія масового інформаційного впливу / М. Комова, Н. Канюка // Information, communication, society (ICS-2017) 18-20 May 2017, Slavske, Ukraine.
4. Лазарев С.С. Формування фрейму «ресурсного поля» / С.С. Лазарев // Актуальні проблеми політики. – 2014. – Вип. 51. – С. 211-218.
5. Почепцов Г. Інформаційна політика : навч. посіб. / Г.Г. Почепцов, С.А. Чукут. – 2-ге вид. – К.: Знання, 2008. – 663 с.
6. Почепцов Г. Фрейми // Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / ред.-упор. В.Ф. Іванов, О.В. Волошенюк; за науковою редакцією В.В. Різуна. – Київ: Центр вільної преси, 2012. – 352 с.
7. Скрипнікова А.И. Фреймирование и рефреймирование в масс-медиа / А.И. Скрипнікова // Молодой ученый. – 2014. – № 4. – С. 1235-1238.

Харитоненко Е.И.

Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова

ОСВЕЩЕНИЕ ПОНЯТИЯ ФРЕЙМА КАК СРЕДСТВА ИНТЕРПРЕТАЦИИ И МАНИПУЛИРОВАНИЯ В УЧЕБНЫХ КУРСАХ МЕДИАГРАМОТНОСТИ

Аннотация

Описаны подходы к пониманию понятия фрейм. Проанализированы особенности применения фреймов. Определены и продемонстрированы на примерах возможности преподавания теоретических аспектов фрейминга в пределах курсов медиаграмотности. Статья предназначена для специалистов, вовлеченных в процесс внедрения медиаобразования в учебный процесс.

Ключевые слова: фрейм, фрейминг, фреймирование, фрейм-анализ («рамочный анализ»), интерпретация, манипулирование.

Kharytonenko O.I.

National Pedagogical Dragomanov University

LIGHTING THE CONCEPT OF FRAME AS MEANS OF INTERPRETATION AND MANIPULATION IN THE PROCESS OF MEDIA EDUCATION

Summary

The approaches to understanding the concept of a frame are described. Features of application of frames are analyzed. Examples of the possibilities of teaching theoretical aspects of framing within the process of media education have been identified and demonstrated. The article is intended for specialists involved in the process of introducing media education into the educational process.

Keywords: frame, framing, frame analysis, interpretation, manipulation.